

Zjawisko ubóstwa w województwie dolnośląskim¹

Streszczenie. *W artykule opisano wybrane aspekty ubóstwa materialnego (ekonomicznego) w woj. dolnośląskim na tle kraju oraz innych województw, a także w przekroju powiatów dolnośląskich w 2013 r. w porównaniu do 2010 r. Porównawczą analizę ubóstwa zaprezentowano za pomocą taksonomicznego miernika syntetycznego utworzonego na podstawie zestawu trzech wskaźników diagnostycznych. Uzupełnieniem obiektywnej oceny ubóstwa była prezentacja wyników subiektywnej oceny sytuacji materialnej gospodarstw domowych w przekroju województw na podstawie wyników badań GUS w zakresie budżetów gospodarstw domowych.*

Słowa kluczowe: ubóstwo, wykluczenie społeczne, granice ubóstwa, stopa ubóstwa, głębokość ubóstwa, intensywność ubóstwa.

Ubóstwo jest pojęciem wieloaspektowym, dlatego jednoznaczne jego zdefiniowanie jest zadaniem niezwykle trudnym. Określenie jednostki (osoby, rodziny, gospodarstwa domowego) jako ubogiej jest często wynikiem przyjęcia pewnych założeń — definicji i metody pomiaru — w zależności od których różne mogą być za nie uznane. Uwzględniając zmienność w czasie można zaobserwować, że jednostki, które w danym momencie zostały uznane za kwalifikujące się do strefy ubóstwa, kilka lat temu mogły znajdować się poza tą strefą (Panek, 2011).

W literaturze naukowej ubóstwo postrzegane jest najczęściej przez pryzmat materialny/ekonomiczny i wiąże się je z faktem niezaspokojenia podstawowych potrzeb na pożądanym poziomie (Drewnowski, 1977). Przedmiotem wielu dyskusji w zakresie definicji i pomiaru ubóstwa pozostaje kwestia, które potrzeby należy traktować w danych warunkach za podstawowe oraz jaki poziom ich zaspokojenia należy uznać za pożądany (*Diagnoza...*, 2013).

Na potrzeby analizy przeprowadzonej w badaniu zastosowano ekonomiczną definicję ubóstwa, zgodnie z którą jest ono traktowane jako jeden z wymiarów wykluczenia społecznego, gdyż głównie ma wymiar finansowy. Oznacza to, że ubóstwem jest sytuacja, w której jednostka nie ma wystarczających środków finansowych (dochodów bieżących i z poprzednich okresów oraz w formie nagromadzonych zasobów materialnych), które pozwalałyby na zaspokojenie pod-

¹ Artykuł opracowany na podstawie referatu wygłoszonego podczas Ogólnopolskiej Konferencji *Pomiar ubóstwa i wykluczenia społecznego w układach regionalnych i lokalnych*, Poznań, 11 i 12 czerwca 2015 r.

stawowych potrzeb, na minimalnym poziomie akceptowalnym w danych warunkach.

Celem artykułu jest zaprezentowanie wybranych aspektów ubóstwa materialnego/ekonomicznego w województwie dolnośląskim na tle kraju i innych województw oraz w przekroju powiatów dolnośląskich w 2013 r. w porównaniu do 2010 r.

Uzupełnieniem obiektywnej oceny zasięgu ubóstwa jest prezentacja wyników subiektywnej oceny sytuacji materialnej gospodarstw domowych w województwach w 2013 r. W ujęciu obiektywnym ocena zaspokojenia potrzeb badanych jednostek odbywa się niezależnie od ich osobistego wartościowania sytuacji i na ogół dokonywana jest przez ekspertów. W ujęciu subiektywnym jednostki same oceniają poziom zaspokojenia swoich potrzeb (*Diagnoza...*, 2013).

ZASIĘG, GŁĘBOKOŚĆ I INTENSYWNOŚĆ UBÓSTWA

Zjawisko ubóstwa mierzone jest najczęściej przy pomocy dwóch głównych parametrów, jakimi są zasięg i głębokość ubóstwa. Do oceny zasięgu ubóstwa wykorzystuje się wskaźnik zwany stopą ubóstwa.

GUS od wielu lat systematycznie publikuje wyniki prac analitycznych, które dotyczą zasięgu ubóstwa ekonomicznego. Podstawą tych analiz, mających na celu określenie rozmiarów ubóstwa ekonomicznego przy zastosowaniu różnych granic ubóstwa (minimum egzystencji², ustawowa granica ubóstwa³, relatywna granica ubóstwa⁴), stały się wyniki prowadzonych *Badań budżetów gospodarstw domowych*. Według przyjętej przez GUS definicji, stopa ubóstwa jest to odsetek osób w gospodarstwach domowych, w których poziom wydatków — obejmujących również wartość artykułów otrzymanych nieodpłatnie oraz pobranych z indywidualnego gospodarstwa rolnego czy działki bądź z prowadzonej działalności na własny rachunek — jest niższy od wartości przyjętej za granicę ubóstwa. Stosowanie przez GUS kilku granic ubóstwa wynika z tego, że w Polsce nie została określona w sposób jednoznaczny jedna granica, stąd też nie ma podstaw, aby bezspornie preferować którąś z nich. Każda granica ma bowiem zalety

² Przyjmowane jako granica ubóstwa skrajnego. Minimum egzystencji obliczane jest przez Instytut Pracy i Spraw Socjalnych (IPISS). Uwzględnia ono jedynie te potrzeby, których zaspokojenie nie może być odłożone w czasie, a konsumpcja niższa od tego poziomu prowadzi do biologicznego wyniszczenia. Za punkt wyjścia do ustalenia granic ubóstwa skrajnego brany jest poziom minimum obliczony dla jednoosobowego gospodarstwa pracowniczego, a następnie w celu wyeliminowania wpływu, jaki na koszty utrzymania gospodarstw domowych wywiera ich skład społeczno-demograficzny, mnoży się tę wartość przez liczbę „osób ekwiwalentnych” według oryginalnej skali ekwiwalentności OECD. Według tej skali wagę 1 przypisuje się pierwszej osobie w gospodarstwie domowym w wieku 14 lat i więcej, 0,7 — każdej następnej osobie w tym wieku oraz 0,5 — każdemu dziecku w wieku poniżej 14 lat. W praktyce stosowane są także inne skale ekwiwalentności, np. empiryczne lub subiektywne.

³ Określona jako kwota, która zgodnie z obowiązującą ustawą o pomocy społecznej uprawnia do ubiegania się o przyznanie świadczenia pieniężnego z pomocy społecznej.

⁴ Określona jako 50% średnich wydatków ogółu gospodarstw domowych (obliczonych na podstawie wyników badania budżetów gospodarstw domowych).

i wady oraz odmienną interpretację, która pozwala na ocenę skali ubóstwa w różnym ujęciu⁵ (*Ubóstwo...*, 2015).

Z badań budżetów gospodarstw domowych GUS wynika, że w 2013 r. zagrożenie skrajnym ubóstwem w województwie dolnośląskim kształtowało się na poziomie 5,1%. Oznacza to, że w gospodarstwach domowych o wydatkach poniżej poziomu minimum egzystencji⁶ żyła co 20 osoba. Sytuacja Dolnego Śląska na tle kraju kształtowała się natomiast korzystnie, ponieważ odsetek osób w gospodarstwach domowych żyjących w skrajnym ubóstwie był o 2,3 p.proc. niższy niż przeciętnie w kraju. Biorąc pod uwagę występowanie problemu ubóstwa w kontekście zróżnicowania terytorialnego, w 2013 r. województwo dolnośląskie znalazło się w grupie województw (wraz z województwem śląskim — 4,9%), w których mieszkańcy byli najmniej dotknięci problemem skrajnego ubóstwa (wykr. 1).

W relacji do 2010 r. poziom ubóstwa skrajnego w województwie dolnośląskim obniżył się o 0,2 p.proc., podczas gdy w kraju oraz w większości województw (z wyłączeniem świętokrzyskiego) odsetek osób w gospodarstwach domowych żyjących poniżej minimum egzystencji wzrósł w ciągu 3 lat o 1,6 p.proc.

Z kolei według ustawowej granicy ubóstwa w 2013 r. we wszystkich województwach oraz w kraju notowano wyższy niż w 2010 r. odsetek osób w gospodarstwach domowych, które zgodnie z obowiązującymi przepisami były uprawnione do ubiegania się o przyznanie świadczenia pieniężnego z pomocy społecznej. Poniżej progu interwencji socjalnej⁷ w 2013 r. w województwie dolnośląskim żyło 8,9% osób, czyli o 2,1 p.proc. więcej niż w 2010 r., natomiast o 3,9 p.proc. mniej niż przeciętnie w kraju. Chociaż przez 3 lata wzrósł odsetek osób w gospodarstwach domowych żyjących poniżej ustawowej granicy ubóstwa w województwie dolnośląskim, to w kontekście zróżnicowań terytorialnych jego sytuacja poprawiła się i w 2013 r. znalazło się ono w grupie województw z najniższym odsetkiem osób ubogich (wykr. 2).

Zastosowanie relatywnej granicy ubóstwa wyznaczonej na poziomie 50% średnich wydatków pokazuje te jednostki, których konsumpcja jest niższa niż większości populacji i odbiega znacząco od przeciętnego poziomu. W 2013 r. w województwie dolnośląskim notowano 12,1% osób w gospodarstwach domowych o wydatkach poniżej relatywnej granicy ubóstwa⁸. W ciągu 3 lat odsetek osób ubogich wyznaczonych na podstawie relatywnej granicy ubóstwa obniżył się z 16,0% do 12,1%, w wyniku czego w 2013 r. województwo dolnośląskie (razem z województwem śląskim) znalazło się w grupie województw charakteryzujących się najniższym ubóstwem relatywnym (wykr. 3).

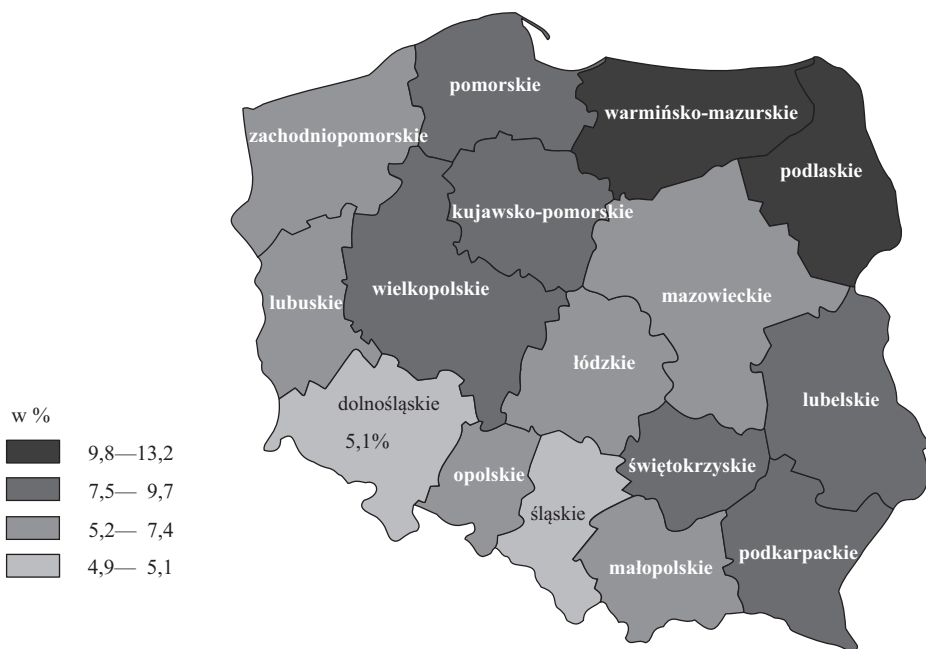
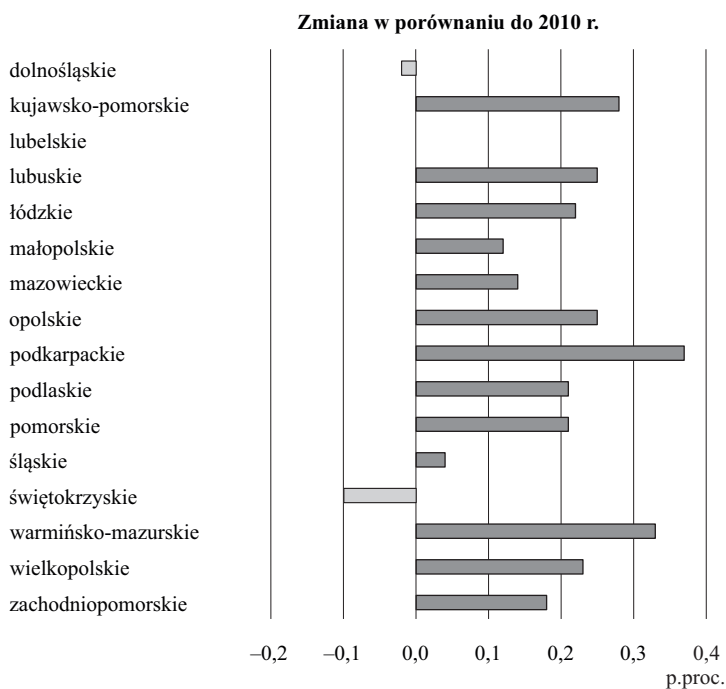
⁵ W porównaniach międzynarodowych, według wspólnie uzgodnionej i przyjętej przez Eurostat metodologii, za zagrożone ubóstwem uważa się osoby żyjące w gospodarstwach domowych, których dochód do dyspozycji jest niższy od granicy ubóstwa ustalonej na poziomie 60% mediany dochodu w danym kraju (Europejskie Badanie Warunków Życia Ludności — EU-SILC).

⁶ Za minimum egzystencji w IV kwartale 2013 r. dla jednoosobowego gospodarstwa domowego przyjęto 551 zł.

⁷ Granica ubóstwa ustawowego od października 2012 r. dla osoby samotnie gospodarującej wynosiła 542 zł.

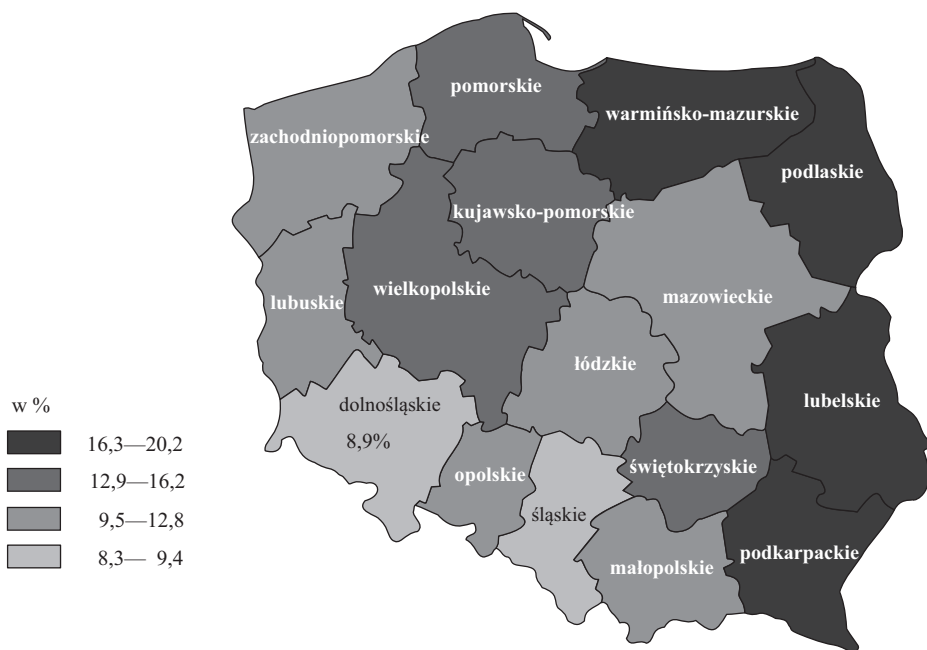
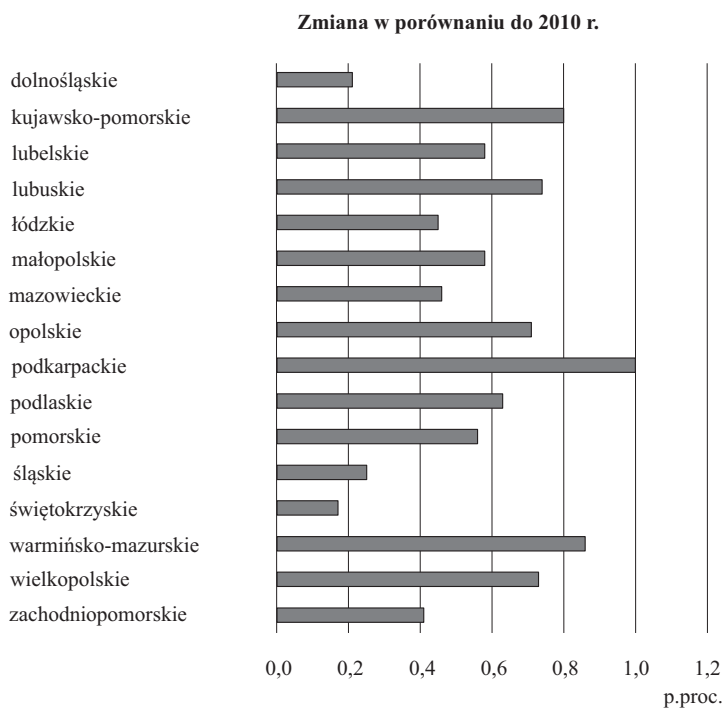
⁸ Relatywna granica ubóstwa w IV kwartale 2013 r. dla jednoosobowego gospodarstwa wyniosła 706 zł.

Wykr. 1. ZASIĘG UBÓSTWA WEDŁUG GRANICY UBÓSTWA SKRAJNEGO W 2013 R.

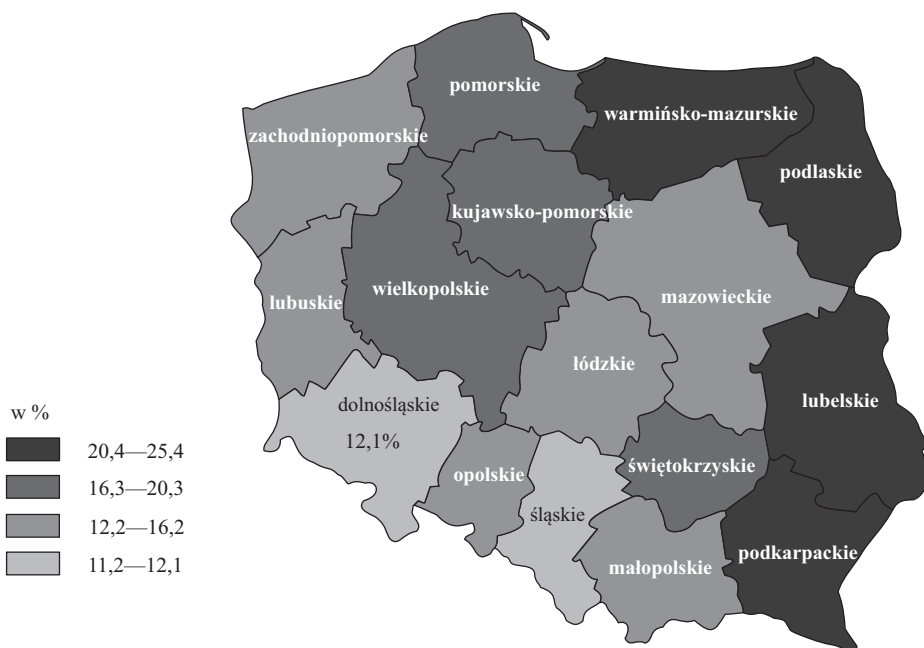
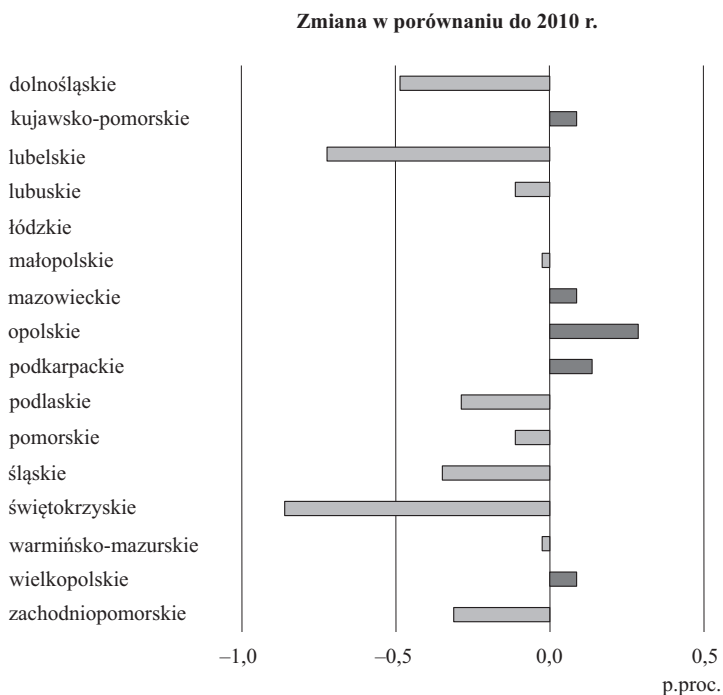
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Wykr. 2. ZASIĘG UBÓSTWA WEDŁUG USTAWOWEJ GRANICY UBÓSTWA W 2013 R.

Źródło: jak przy wykr. 1.

Wykr. 3. ZASIĘG UBÓSTWA WEDŁUG RELATYWNEJ GRANICY UBÓSTWA W 2013 R.

Źródło: jak przy wykr. 1.

W badanym roku sytuacja osób doświadczających ubóstwa według relatywnej granicy była w województwie dolnośląskim lepsza niż przeciętnie w kraju, gdzie stopa ubóstwa kształtowała się na poziomie 16,2%. Mimo obserwowanego na przestrzeni ostatnich lat spadku wartości wskaźnika mierzącego ubóstwo relatywne, jego poziom nadal jest wysoki.

Analizując zasięg badanego zjawiska w 2013 r. według jego ustalonych granic można zaobserwować, że sytuacja w województwie dolnośląskim w porównaniu do sytuacji występującej w innych województwach kształtowała się pozytywnie.

W celu zaprezentowania głębokości oraz intensywności ubóstwa w ujęciu jednowymiarowym (monetarnym) w województwie dolnośląskim, w pracy wykorzystano metodologię oraz wyniki badań Panka i Czapińskiego (*Diagnoza...*, 2013). Do oceny zasięgu ubóstwa wykorzystali oni najpopularniejszy indeks, tj. stopę ubóstwa monetarnego (*headcount monetary poverty ratio*), czyli odsetek jednostek (osób, gospodarstw domowych) o dochodach⁹ poniżej granicy ubóstwa¹⁰.

W województwie dolnośląskim poniżej granicy skrajnego ubóstwa w lutym/marcu 2013 r. żyło 4,8% gospodarstw domowych (w Polsce — 5,1%). W porównaniu do innych województw stopa ubóstwa w województwie dolnośląskim kształtowała się na relatywnie niskim poziomie (tabl. 1).

**TABL. 1. AGREGOWANE INDEKSY UBÓSTWA WEDŁUG WOJEWÓDZTW
W LUTYM/MARCU 2013 R.**

Województwa	Zasięg ubóstwa	Głębokość ubóstwa	Intensywność ubóstwa
P o l s k a	5,14	26,27	1,35
Dolnośląskie	4,76	33,60	1,60
Kujawsko-pomorskie	6,21	28,01	1,74
Lubelskie	7,51	33,90	2,55
Lubuskie	8,01	25,28	2,02
Łódzkie	5,24	20,04	1,05
Małopolskie	3,93	14,67	0,58
Mazowieckie	4,84	22,32	1,08
Opolskie	5,43	27,91	1,52
Podkarpackie	6,92	26,36	1,82
Podlaskie	3,81	15,43	0,59
Pomorskie	4,81	29,93	1,44
Śląskie	4,46	30,08	1,34
Świętokrzyskie	7,84	31,26	2,45
Warmińsko-mazurskie	5,73	24,55	1,41
Wielkopolskie	3,83	24,59	0,94
Zachodniopomorskie	3,84	24,30	0,93

Ź r ó d ł o: *Diagnoza...* (2013).

⁹ Bieżące dochody gospodarstw domowych.

¹⁰ Jako granicę ubóstwa przyjęto skorygowane, odpowiednim wskaźnikiem cen towarów i usług konsumpcyjnych, minimum egzystencji obliczone przez IPiSS dla jednoosobowego gospodarstwa pracowniczego. Wartość minimum egzystencji dla lutego 2013 r. to 520 zł.

Panek i Czapiński obok zasięgu ubóstwa zaprezentowali również inne aspekty zjawiska, m.in. głębokość i intensywność ubóstwa. Podstawową miarą oceniającą głębokość ubóstwa monetarnego (*monetary poverty depth*) jest indeks luki dochodowej ubogich (*monetary poverty gap index*), który mierzy przeciętny dystans między dochodami ubogich oraz granicą ubóstwa, a tym samym mówi, jak bardzo ubogie są jednostki należące do populacji ubogich (*Diagnoza...*, 2013).

W województwie dolnośląskim indeks głębokości ubóstwa w lutym/marcu 2013 r. osiągnął 33,6%. Oznacza to, że przeciętny dochód gospodarstw domowych skrajnie ubogich w tym województwie był o blisko 40% niższy od granicy minimum egzystencji (w Polsce o ok. 26%). Biorąc pod uwagę zróżnicowanie terytorialne, województwa dolnośląskie i lubelskie charakteryzowały się największą głębokością ubóstwa, co oznacza, że w tych województwach znajdowały się gospodarstwa domowe skrajnie ubogie, przeciętnie najmniej zamożne.

Trzecim miernikiem umożliwiającym badanie intensywności ubóstwa w ujęciu monetarnym (*monetary poverty intensity*) jest indeks (*income gap index*) przedstawiany jako iloczyn stopy ubóstwa oraz luki dochodowej ubogich. Opisuje on dwie cechy ubóstwa, oceniając zarówno zasięg ubóstwa, jak i jego głębokość. Ponadto za pomocą tego indeksu można określić, jaką wielkość dochodów (mierzonych jako odsetek granicy ubóstwa) należy przeciętnie przetransferować do każdej jednostki ubogiej, aby dochody wszystkich badanych jednostek były nie mniejsze niż granica ubóstwa (*Diagnoza...*, 2013).

W województwie dolnośląskim indeks intensywności ubóstwa w lutym/marcu 2013 r. kształtował się na poziomie 1,60% i był o 0,25 p.proc. wyższy niż w skali kraju. Mimo wysokiej wartości indeksu głębokości ubóstwa, ze względu na relatywnie niski wskaźnik zasięgu ubóstwa, wskaźnik intensywności ubóstwa uplasował województwo dolnośląskie na 11. pozycji wśród województw (1. lokatę osiągnęło województwo małopolskie — 0,58%, 16. lokata przypadła województwu lubelskiemu — 2,55%). Indeks intensywności ubóstwa na poziomie 1,60% oznacza, że w lutym/marcu 2013 r. każdej ubogiej jednostce z województwa dolnośląskiego należałoby przekazać ok. 8 zł, by zlikwidować w województwie skrajne ubóstwo (w kraju przeciętnie 7 zł).

Analiza pomiaru ubóstwa w kontekście zróżnicowań terytorialnych pokazała, że w województwie dolnośląskim mieszkańcy są nieznacznie dotknięci problemem ubóstwa w porównaniu do sytuacji występującej w innych regionach.

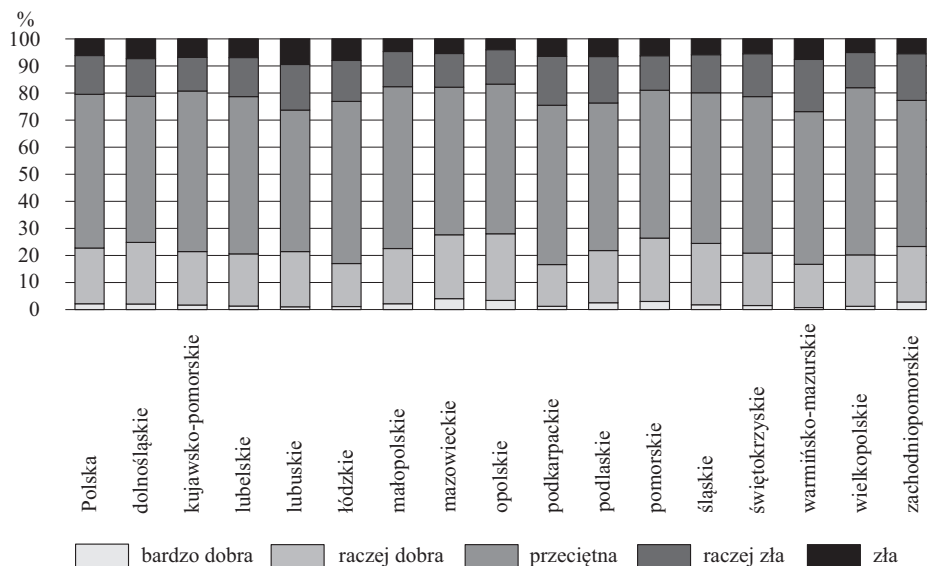
SUBIEKTYWNA OCENA SYTUACJI MATERIALNEJ GOSPODARSTW DOMOWYCH

Uzupełnieniem analizy ubóstwa może być także opinia gospodarstw domowych na temat tego, jak oceniają swoją sytuację materialną.

Subiektywna ocena sytuacji materialnej gospodarstw domowych w województwie dolnośląskim zaprezentowana została na podstawie badań GUS

w zakresie budżetów gospodarstw domowych w 2013 r. Z badań tych wynika, że ponad połowa badanych gospodarstw domowych w województwie dolnośląskim oceniała swoją sytuację materialną jako przeciętną (53,8% wobec 56,8% w kraju). Co czwarte gospodarstwo postrzegało ją jako raczej dobrą lub bardzo dobrą (24,8% wobec 22,7% w Polsce), a co piąte jako raczej złą lub złą (21,3%, a w kraju 20,5%).

Wykr. 4. SUBIEKTYWNA OCENA SYTUACJI MATERIALNEJ GOSPODARSTW DOMOWYCH WEDŁUG WOJEWÓDZTW W 2013 R.

Źródło: jak przy wykr. 1.

Najlepiej swoją sytuację materialną oceniały gospodarstwa domowe z województw opolskiego (28,0% ocen bardzo dobrych i raczej dobrych), mazowieckiego (27,6%) i pomorskiego (26,4%); dolnośląskie zajęło 4. lokatę. Najgorzej, tj. jako raczej złą lub złą oceniły swoją sytuację materialną gospodarstwa domowe z województwa warmińsko-mazurskiego (26,9%), lubuskiego (26,4%) i podkarpackiego (24,6%) (wykr. 4).

ZAGROŻENIE UBÓSTWEM MATERIALNYM W POWIATACH WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO

Prezentując zagrożenie ubóstwem materialnym w województwie dolnośląskim w przekroju powiatowym w 2013 r. wykorzystano metody wielowymiarowej analizy danych, w tym dobór zmiennych diagnostycznych i ideę taksono-

micznego miernika rozwoju, wzorując się na raporcie *Identyfikacja...* (2012)¹¹ zrealizowanym na zamówienie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Dolnośląskiego przez Urząd Statystyczny we Wrocławiu.

W syntetycznej ocenie powiatów pod względem zagrożenia ich mieszkańców ubóstwem materialnym uwzględniono:

- 1) udział pracujących¹² otrzymujących przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto poniżej 50% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto w województwie;
- 2) przeciętną wysokość zaległości w opłatach za mieszkanie w zasobach gminnych¹³ na 1 mieszkanie zalegające z opłatami;
- 3) liczbę rodzin objętych pomocą społeczną z powodu ubóstwa¹⁴ na 10 tys. ludności.

Pierwszy z tych wskaźników świadczy o braku możliwości zaspokojenia potrzeb uznanych w danych warunkach za podstawowe i niezbędne do życia ze względu na problemy finansowe, drugi z nich informuje o poziomie zadłużenia jednostek i pozwala monitorować podatność na ryzyko i zagrożenie ubóstwem, a trzeci charakteryzuje natężenie zjawiska ubóstwa materialnego (biedy, braku dostatecznych środków do życia i możliwości zaspokojenia podstawowych potrzeb, takich jak m.in.: żywność, opał, schronienie, leki, odzież). Na tej podstawie obliczono cząstkowy wskaźnik syntetyczny dla każdego powiatu.

Konstruując wskaźnik syntetyczny, w pierwszym etapie określa się charakter przyjętych do badania cech, wyróżniając stymulanty (cechy, których wysokie wartości wskazują na wysoki poziom rozwoju społeczno-gospodarczego) oraz destymulanty (cechy, których wysokie wartości zahamowują rozwój społeczno-gospodarczy). W wyniku tego podziału wybrane na potrzeby analizy trzy zmienne mają charakter destymulant.

W kolejnym etapie, na podstawie przyjętego zestawu wskaźników dla każdego powiatu, dokonano normalizacji cech według wzoru:

$$Z_{ij}^t = \frac{\max\{x_{ij}^t\} - x_{ij}^t}{\max\{x_{ij}^t\} - \min\{x_{ij}^t\}} \quad (1)$$

gdzie:

x_{ij}^t — wartość j -tego wskaźnika ($j=1, 2, 3$) dla i -tego powiatu ($i=1, 2, \dots, 29$) w okresie t ,

$\min\{x_{ij}^t\}$ — minimalna wartość j -tego wskaźnika w powiatach w okresie t ,

$\max\{x_{ij}^t\}$ — maksymalna wartość j -tego wskaźnika w powiatach w okresie t .

¹¹ http://www.umwd.dolnyslask.pl/fileadmin/user_upload/Rozwoj_regionalny/SRWD/raport_delimitacja.pdf.

¹² W podmiotach o liczbie pracujących powyżej 9 osób. Dane GUS na podstawie badania cyklicznego Z-12.

¹³ Dane GUS na podstawie badania cyklicznego M-01.

¹⁴ Dane Wydziału Polityki Społecznej Dolnośląskiego Urzędu Wojewódzkiego.

Otrzymane, w wyniku normalizacji, wskaźniki Z_{ij}^t przyjmują wartości z przedziału $[0, 1]$, przy czym wartość 1 otrzymuje powiat, dla którego cecha przyjmuje wartość maksymalną, a wartość 0 — powiat, dla którego cecha przyjmuje wartość minimalną.

Następnie dla każdego i -tego powiatu obliczono wskaźnik syntetyczny według wzoru:

$$MS_i^t = \frac{1}{n} \sum_{j=1}^n Z_{ij}^t \quad (2)$$

przypisując każdej cesze jednakowe znaczenie, tj. wagę równą $1/n$, gdzie n oznacza liczbę wskaźników.

Powiaty według wartości wskaźnika syntetycznego (liczonego na podstawie danych z lat 2010 i 2013) podzielono na 4 grupy, wykorzystując do tego metodę trzech średnich (Nowak, 1990). Podstawą do grupowania obiektów na cztery klasy był zbiór powiatów uporządkowanych według malejących wartości wskaźników MS_i , dla których obliczono średnią arytmetyczną \overline{MS} . Następnie zbiorowość obiektów dzielona jest na dwie grupy, tj. pierwszą, dla której wartości wskaźnika przekraczają średnią ($MS_i > \overline{MS}$) oraz drugą, dla której wartości wskaźnika spełniają nierówność $MS_i < \overline{MS}$. Dla tych zbiorowości pośrednich wyznacza się średnie arytmetyczne odpowiednio \overline{MS}_1 i \overline{MS}_2 . Zatem zbiór badanych obiektów może zostać podzielony na następujące rozłączne grupy według poziomu zagrożenia:

- I — bardzo niski — $MS_i > \overline{MS}_1$,
- II — niski — $\overline{MS} < MS_i \leq \overline{MS}_1$,
- III — wysoki — $\overline{MS}_2 < MS_i \leq \overline{MS}$,
- IV — bardzo wysoki — $MS_i \leq \overline{MS}_2$,

gdzie \overline{MS} — średnia arytmetyczna wskaźnika, MS_i — wartość wskaźnika dla i -tego powiatu.

W zestawieniu przedstawiono wyodrębnione grupy powiatów według wartości wskaźnika syntetycznego.

Z punktu widzenia zagrożenia ubóstwem materialnym najgorsza sytuacja wystąpiła w mieście Jelenia Góra, gdzie wskaźnik cząstkowy kształtował się na bardzo niskim poziomie (nie osiągnął nawet 1/4 wartości wzorcowej — równej 1). W porównaniu do 2010 r. Jelenia Góra pogorszyła swoją sytuację w rankingu (spadek o 9 pozycji). Przyczyną tego były najgorsze warunki płacowe (najwyższy odsetek pracujących otrzymujących wynagrodzenie brutto poniżej 50% przeciętnej wartości w województwie) oraz wysokie zadłużenie w opłatach za mieszkanie w przeliczeniu na mieszkanie w zasobach gminnych. W grupie

obszarów zagrożonych ubóstwem materialnym w 2013 r. znalazły się także powiaty wałbrzyski i złotoryjski. Na niskie noty powiatu wałbrzyskiego miała wpływ najwyższa przeciętna wysokość zaległości w opłatach za mieszkanie w zasobach gminnych oraz jedna z najwyższych wartości natężenia ubóstwa materialnego, mierzonego liczbą rodzin objętych pomocą społeczną z powodu ubóstwa w przeliczeniu na 10 tys. ludności, natomiast zagrożenie ubóstwem materialnym w powiecie złotoryjskim było spowodowane największym natężeniem ubóstwa materialnego oraz złą sytuacją pod względem warunków płacowych, przy relatywnie niskim zadłużeniu w opłatach za mieszkanie w zasobach gminnych przypadającym na mieszkanie.

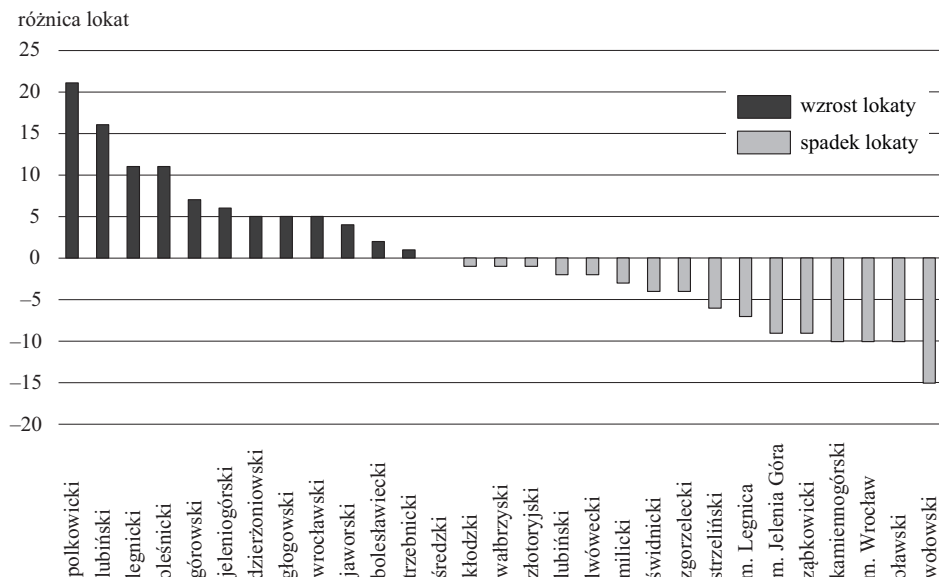
**Zestawienie. POWIATY I ICH LOKATY WEDŁUG WARTOŚCI WSKAŹNIKA SYNTETYCZNEGO
— ZAGROŻENIE UBÓSTWEM MATERIALNYM**

2010		2013	
I grupa — bardzo niski poziom zagrożenia			
(0,728; 0,878]		(0,678; 0,904]	
1. oławski	6. wrocławski	1. wrocławski	
2. średzki	7. jaworski	2. średzki	
3. strzeliński	8. kamiennogórski	3. jaworski	
4. m. Wrocław	9. zgorzelecki	4. polkowicki	
5. wołowski		5. głogowski	
II grupa — niski poziom zagrożenia			
(0,625; 0,728]		(0,563; 0,678]	
10. głogowski	14. lubiński	6. lubiński	12. trzebnicki
11. świdnicki	15. lwówecki	7. dzierzoniowski	13. zgorzelecki
12. dzierzoniowski	16. milicki	8. oleśnicki	14. m. Wrocław
13. trzebnicki	17. ząbkowicki	9. strzeliński	15. świdnicki
		10. legnicki	16. lubański
		11. oławski	
III grupa — wysoki poziom zagrożenia			
(0,480; 0,625]		(0,422; 0,563]	
18. m. Legnica	22. lubiński	17. lwówecki	21. górowski
19. oleśnicki	23. kłodzki	18. kamiennogórski	22. bolesławiecki
20. m. Jelenia Góra	24. bolesławiecki	19. milicki	23. jeleniogórski
21. legnicki	25. polkowicki	20. wołowski	24. kłodzki
IV grupa — bardzo wysoki poziom zagrożenia			
[0,225; 0,480]		[0,154; 0,422]	
26. złotoryjski	28. górowski	25. m. Legnica	28. wałbrzyski
27. wałbrzyski	29. jeleniogórski	26. ząbkowicki	29. m. Jelenia Góra
		27. złotoryjski	

Źródło: dane za 2010 r. pochodzą z raportu *Identyfikacja...* (2012), a za 2013 r. — opracowanie własne na podstawie metodologii zawartej w tym raporcie.

W wyniku analizy przeprowadzonej w 2013 r. dobrą sytuację świadcząca o mniejszej podatności na ryzyko i zagrożenie ubóstwem notowano — podobnie jak w 2010 r. — w powiatach średzkim, wrocławskim i jaworskim.

Wykr. 5. RÓŻNICA LOKAT POD WZGLĘDEM WARTOŚCI MIERNIKA WEDŁUG POWIATÓW W 2013 R. W PORÓWNANIU DO 2010 R.

Źródło: opracowanie własne.

W 2013 r. w porównaniu do 2010 r. notowano poprawę sytuacji pod względem zagrożenia ubóstwem materialnym w 12 powiatach (w tym największą w powiecie polkowickim — z 25. lokaty na 4. pozycję). Swoją sytuację pogorszyło 16 powiatów (w tym najbardziej powiat wołowski — z 5. pozycji na 20.), natomiast powiat średzki nie zmienił lokaty (wykr. 5).

TABL. 2. WARTOŚCI WSKAŹNIKÓW DIAGNOSTYCZNYCH

Wyszczególnienie	2010	2012	2009	2013	2010	2013
	udział pracujących otrzymujących przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto poniżej 50% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto w województwie w %			przeciętna wysokość zaległości w opłatach za mieszkanie w zasobach gminnych na 1 mieszkanie w zł		liczba rodzin objętych pomocą społeczną z powodu ubóstwa na 10 tys. mieszkańców
Powiaty:						
bolesławiecki	25,2	30,0	1363,8	1562,2	199,0	191,4
dzierżoniowski	18,7	24,6	566,1	525,0	225,3	153,7
głogowski	18,3	13,7	774,7	1454,3	158,4	137,6
górowski	22,6	13,3	1340,2	1556,3	338,3	366,3

TABL. 2. WARTOŚCI WSKAŹNIKÓW DIAGNOSTYCZNYCH (dok.)

Wyszczególnienie	2010	2012	2009	2013	2010	2013
	udział pracujących otrzymujących przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto poniżej 50% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto w województwie w %		przeciętna wysokość zaległości w opłatach za mieszkanie w zasobach gminnych na 1 mieszkanie w zł		liczba rodzin objętych pomocą społeczną z powodu ubóstwa na 10 tys. mieszkańców	
Powiaty (dok.):						
jaworski	14,2	14,1	400,5	295,2	209,1	205,5
jeleniogórski	40,2	25,6	2593,5	2438,2	151,1	151,8
kamienogórski	24,6	33,1	544,3	667,2	102,1	159,1
kłodzki	26,6	16,7	807,4	2405,7	260,7	266,1
legnicki	27,7	11,0	487,9	1077,8	260,2	279,5
lubański	29,4	23,8	1282,4	1117,4	158,0	175,2
lubiński	6,0	15,1	2003,1	1658,5	150,0	134,9
lwówecki	19,2	21,8	519,3	773,6	237,3	261,7
milicki	10,5	24,1	1076,8	1458,4	237,2	178,9
oleśnicki	29,2	25,6	1469,1	1084,9	86,0	94,1
oławski	11,3	22,2	864,0	1959,9	55,1	54,0
polkowicki	17,8	11,0	1593,3	785,2	241,5	238,7
strzeliński	13,2	24,9	717,5	1202,1	83,7	94,8
średzki	10,7	13,8	830,0	1186,0	82,5	70,0
świdnicki	14,6	18,9	955,1	1238,4	173,9	203,3
trzebnicki	13,8	19,5	1381,9	1294,1	164,1	170,7
wałbrzyski	15,6	14,8	1634,7	3210,6	319,6	367,5
wołowski	8,5	22,2	896,8	1477,0	179,8	229,6
wrocławski	16,2	7,7	1208,8	903,3	82,2	79,7
ząbkowicki	15,9	25,5	817,0	1325,0	235,5	311,7
zgorzelecki	8,8	17,8	894,2	810,7	201,1	254,8
złotoryjski	20,1	32,8	878,1	536,8	349,3	383,0
Miasta na prawach powiatu^a:						
m. Jelenia Góra	15,7	34,8	1241,5	2971,8	251,3	257,5
m. Legnica	21,6	34,3	638,8	915,5	256,4	244,7
m. Wrocław	16,8	14,8	1043,7	2562,3	86,0	95,1
Wartość:						
maksymalna	40,2	34,8	2593,5	3210,6	349,3	383,0
minimalna	6,0	7,7	400,5	295,2	55,1	54,0
średnia wojewódzka	17,4	18,2	1090,4	2010,2	172,9	181,4

^a Miasto Wałbrzych w 2010 r. należało do powiatu wałbrzyskiego, od 1.01.2013 r. jest odrębnym miastem na prawach powiatu. W przeprowadzonej analizie, dla celów porównawczych, w 2013 r. miasto Wałbrzych włączono do powiatu wałbrzyskiego.

Źródło: jak przy zestawieniu.

Podsumowanie

Według badania budżetów gospodarstw domowych GUS w 2013 r. zasięg ubóstwa materialnego/ekonomicznego w województwie dolnośląskim, w porównaniu do innych województw, kształtował się na relatywnie niskim poziomie i stosunkowo lepszym niż 3 lata wcześniej.

Uzupełnieniem obiektywnej oceny zasięgu ubóstwa była analiza subiektywnej oceny sytuacji materialnej gospodarstw domowych, z której wynika, że co czwarte gospodarstwo domowe z województwa dolnośląskiego oceniło swoją sytuację jako raczej dobrą lub bardzo dobrą, natomiast co piąte jako raczej złą lub złą. Oznacza to, że w województwie dolnośląskim, podobnie jak w wielu innych województwach, nieco więcej gospodarstw domowych oceniało swoją sytuację materialną pozytywnie niż negatywnie.

W artykule przedstawiono także porównawczą analizę poziomu ubóstwa materialnego/ekonomicznego według powiatów za pomocą miernika taksonomicznego na podstawie trzech wybranych wskaźników diagnostycznych. W 2013 r. najgorsza sytuacja pod względem zagrożenia ubóstwem materialnym wystąpiła w powiatach wałbrzyskim i złotoryjskim oraz w mieście na prawach powiatu Jeleniej Górze. Do powiatów o relatywnie najmniejszym poziomie zagrożenia zaliczono powiaty wrocławski, średzki i jaworski.

Odmienna dynamika wskaźnika rozwoju w okresie 2010—2013 w powiatach powodowała zmiany lokat w rankingach oraz przesunięcia powiatów w ramach wyróżnionych grup poziomów. Poziom zagrożenia ubóstwem materialnym uległ zwiększeniu (pogłębieniu uległa niekorzystna sytuacja) szczególnie w powiecie ząbkowickim i w mieście na prawach powiatu Jeleniej Górze.

mgr Agata Girul — *Urząd Statystyczny we Wrocławiu*

LITERATURA

- Diagnoza społeczna 2013. Warunki i jakość życia Polaków* (2013), RMS, red. Czapiński J. i Panek T., Vizja Press & IT, Warszawa.
- Drewnowski J. (1977), *Poverty: Its Meaning and Measurement*, „Development and Change”, No. 8: s. 183—208.
- Identyfikacja i delimitacja obszarów wzrostu i obszarów problemowych w województwie dolnośląskim* (2012), raport Urzędu Marszałkowskiego Województwa Dolnośląskiego, Wrocław.
- Nowak E. (1990), *Metody taksonomiczne w klasyfikacji obiektów społeczno-gospodarczych*, PWE, Warszawa.
- Panek T. (2011), *Ubóstwo, wykluczenie społeczne i nierówności. Teoria i praktyka pomiaru*, Oficyna Wydawnicza SGH.
- Ubóstwo w Polsce w latach 2013 i 2014* (2015), GUS.

Summary. *The article presents selected aspects of economic poverty in the Dolnośląskie Voivodship on the background of the country and other voivodships, as well as in the cross-section of the Dolnośląskie powiats in 2013, as compared to 2010. The comparative analysis of poverty level by powiats was presented by means of taxonomic synthetic measure based on a set of three selected diagnostic indicators. A complement to the objective assessment of pov-*

erty in the Dolnośląskie Voivodship was a presentation of results of subjective assessment of material situation of households in the voivodships' cross-section.

Keywords: poverty, social exclusion, poverty threshold, poverty ratio, poverty depth, poverty intensity.

Резюме. В статье были охарактеризованы избранные аспекты материальной бедности (экономической) в нижнесилезском воеводстве на фоне страны и других воеводств, а также в разрезе нижнесилезских повятов в 2013 г. в сопоставлении с 2010 г. Сравнительный анализ бедности был представлен с использованием таксономического синтетического измерителя разработанного на основе набора трех диагностических показателей. Дополнением объективной оценки бедности было представление результатов субъективной оценки материального положения домашних хозяйств в воеводском разрезе на основе результатов обследований бюджетов домашних хозяйств проведенных ЦСУ.

Ключевые слова: бедность, социальное исключение, границы бедности, показатель бедности, глубина бедности, интенсивность бедности.